

FICIL
RAISE THE BAR!

Nostāja Nr. 10

Ārvalstu investoru padomes Latvijā nostāja attiecībā uz pārtikas un dzērienu nozari

2021. gada 16. septembrī

Kopsavilkums

Pārtikas un dzērienu ražošana ir otra lielākā rūpniecības nozare Latvijā, veidojot vairāk nekā 20 % no kopējā ražošanas apjoma. Pārtikas rūpniecībā ir nodarbināti 19 % no visiem apstrādes rūpniecībā strādājošajiem, un tās kopējais apgrozījums ir 1,9 miljardi EUR, no kuriem 38 % veido eksports.¹ Līdz ar to šīs nozares stabilitāte ir ļoti būtiska kopējai Latvijas ekonomikas izaugsmei.

Nozari sagaida plašas izmaiņas tiesību aktos, ņemot vērā konkrētu vienreizlietojamās plastmasas aizliegumu, stratēģiju "No lauka līdz galdam" un citas Eiropas Savienības (ES) politikas iniciatīvas zaļā kursa ietvaros, kuru mērķis ir samazināt ES radītās vides un klimata pārmaiņas, tādējādi ietekmējot arī pārtikas ražošanu. Šo iemeslu dēļ izmaiņas valsts tiesību aktos nepieciešams veikt pārdomāti, jo pretējā gadījumā varētu tikt būtiski kavēta nozares attīstība.

Kā liecina arī kaimiņvalstu pieredze, lai panāktu saskaņotu un ilgtspējīgu attiecīgo ES direktīvu transponēšanu valsts tiesību aktos, ir būtiski sekmēt nozares un lēmumu pieņēmēju dialogu. Svarīgi turpināt iepakojuma politikas izstrādi, ievērojot vienotu pieeju un nodrošinot panākumus visos iepakojuma politikas pilāros. Ir svarīgi atbalstīt nozares pašregulācijas centienus, kā arī veidot atbalstošu nodokļu politiku jomās, kas attiecas uz izmaiņām pārtikas produktu sastāvā un atbildīgu mārketingu, vienlaikus nodrošinot arī kvalitatīvu sabiedrības veselības datu pieejamību.

¹ LIAA. 2019. Pārtikas rūpniecībā. <https://www.liaa.gov.lv/en/trade/industries/food>

Saturs

02

Kopsavilkums

04

Rekomendācijas

05

Rekomendāciju pamatojums

Rekomendācijas

Iepakojuma politika

FICIL atzinīgi novērtē Latvijas valdības un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas sekmīgos centienus, radot risinājumu un ieviešot PET, alumīnija un stikla dzērienu iepakojuma depozieta sistēmu. Pārtikas un dzērienu nozares pārstāvji aicina turpināt uzņemto kursu, kā arī turpmāk koncentrēties uz katru iepakojuma kategoriju atsevišķi, paplašinot iepakojuma nodošanas sistēmu, iekļaujot tajā arī stikla, metāla un plastmasas atkritumus, īpaši polimērus, dzērienu iepakojumus un kompozītmateriālus, veidojot pielāgotu iepakojumu savākšanas infrastruktūru un veicinot patērētāju informētību – izglītot patērētājus un piedāvāt stimulus iepakojuma savākšanai un pārstrādei.

FICIL uzskata, ka sekmīga iepriekšminēto politikas virzienu īstenošana ir iespējama tikai ciešā sadarbībā starp valdību un nozari, tādējādi mudinot izstrādāt visaptverošu iepakojuma politikas risinājumu, kas aptver visus četrus iepakojuma politikas pīlārus:

1. iepakojuma un tā minimālo savākšanas un pārstrādes mērķu definēšana;
2. atbilstoša nodokļu ietvara noteikšana izvirzīto mērķu nesasniegšanas gadījumā;
3. sabiedrības informēšana par savākšanas un pārstrādes nozīmi;
4. vienotas iepakojuma savākšanas infrastruktūras izstrāde.

Pārtikas politika

Nozare pilnībā atbalsta izvirzītos politikas mērķus attiecībā uz stratēģiju “No lauka līdz galdam” un atzīst, ka ir svarīgi nodrošināt pārtikas produktu vērtības ķēdes ilgtspējību atbilstoši ES Rīcības kodeksam. Tomēr izvirzītie mērķi nopietni ietekmēs pārtikas nozari, ņemot vērā atbildīga mārketinga pasākumus un izmaiņas pārtikas produktu sastāvā, kas saistītas ar sāls, tauku un cukura satura samazinājumu, tāpēc FICIL iesaka:

1. iniciatīvas, kas saistītas ar izmaiņām pārtikas produktu sastāvā, aizsākt pakāpeniski, cieši sadarbojoties ar nozari;
2. veicināt atbildīga mārketinga īstenošanu, atbalstot nozares pašregulāciju, vienlaikus izvairoties no papildu regulatīvā sloga;
3. nodrošināt apkopotu, kvalitatīvu sabiedrības veselības statistikas datu pieejamību.

Rekomendāciju pamatojums

Iepakojuma politika

- ▶ Iepakojuma un tā minimālo savākšanas un pārstrādes mērķu definēšana

FICIL uzskata, ka Latvijai jāievēro ES noteiktais kurss un jāturpina virzīties uz niansētāku iepakojuma nodalīšanu, nosakot konkrētus savākšanas un pārstrādes mērķus katram iepakojuma veidam, tāpat kā tas tika izdarīts, nošķirot dzērienu iepakojumu no PET, alumīnija un stikla.

- ▶ Atbilstoša nodokļu sloga noteikšana izvirzīto mērķu nesasniegšanas gadījumā

FICIL pauž pārliecību, ka attiecīgā politika jāīsteno, ievērojot ražotāju atbildības shēmas esošās izmaksas un saistībā ar nozares finansiālo ieguldījumu un dalību sabiedrības informētības veicināšanas iniciatīvās.

Ir pierādīts, ka fiskāli pasākumi nemudina uzņēmumus uz inovācijām, gluži pretēji – tie negatīvi ietekmē konkurētspēju un rada papildu finansiālos apgrūtinājumus. Kā jau norādīts, iepakojuma politiku veido četri pīlāri, kurus būtu nepieciešams izpildīt, lai panāktu ilgtspējīgu un funkcionālu iepakojuma savākšanas un pārstrādes sistēmu, tomēr FICIL Pārtikas un dzērienu nozares darba grupas ieskatā valdība šobrīd

koncentrējas uz iepakojuma nodokļu iekasēšanu papildu nozares finansētajām un pārvaldītajām savākšanas un pārstrādes programmām, tādējādi vienīgi traucējot tirgus darbību. Reaktīvā ražotāju paplašinātās atbildības (RPA) politika attiecībā uz iepakojumu ir izrādījies efektīvs līdzeklis pārstrādes līmeņa paaugstināšanai, tāpēc to būtu jāpiemēro visiem patērētājiem paredzētā iepakojuma veidiem.

FICIL ierosina iepakojuma portfeļa materiālu vienkāršošanu, nodokļu atvieglojumus un grozījumus Dabas resursu nodokļa likumā un Plastmasu saturošo izstrādājumu patēriņa samazināšanas likumā, lai palielinātu stimulus nozarei. Dabas resursu nodoklis jāpiemēro tikai tad, ja netiek ievērota RPA sistēma, nevis papildus RPA maksai. Turklāt nepieciešams izstrādāt godīgas konkurences un apjomradītu ietaupījumu nosacījumus dažādiem iepakojuma risinājumiem. Dažādu veidu iepakojumam ir nepieciešams vienlīdzīgs apgrūtinājuma elements, lai izvairītos no ES vienotā tirgus traucējumiem un sadrumstalotības.

Vēl viens aktuāls iepakojuma politikas jautājums ir plastmasas nodoklis, kas tiktu piemērots dzērienu kartona iepakojumam, kurš satur daudz mazāk plastmasas nekā citi kompozītmateriāli. FICIL uzskata, ka pašreizējā pieeja liedz nozarei iespēju sasniegt iepakojuma savākšanas mērķus un informēt sabiedrību, vienlaikus izvairoties no nodokļa, bet gluži otrādi - padara to neizbēgamu.

▶ Sabiedrības informēšana par pārstrādes nozīmi

FICIL biedri aicina valdību turpināt sabiedrības informētības veicināšanu, īstenojot līdzīgus pasākumus kā tas tika darīts RPA un depozītu sistēmas gadījumā. Šajā sakarā jāveicina arī sabiedrības izpratne par tādiem iepakojuma materiāliem kā kompozītmateriāli.

Ieviestajās ES direktīvās izvirzīti vērienīgi iepakojuma savākšanas un pārstrādes mērķi, kas nav īstenojami bez aktīvas sabiedrības iesaistes. AS "AJ Power Recycling", "Zero Waste Latvija" un SIA "ZAAO" īstenotās kampaņas "Gudri pakot - gudri šķirot" analīze² liecina, ka gandrīz 80 % pārstrādājamo atkritumu nav piemēroti nodošanai turpmākai apstrādei iedzīvotāju bezatbildības vai neizglītības dēļ, proti, tāpēc, ka iedzīvotāji atkritumus ievieto nepareizos savākšanas vai pārstrādes konteineros.

▶ Vienotas atkritumu savākšanas infrastruktūras izstrāde

FICIL atkārtoti uzteic valdības sekmīgo darbu, izveidojot dzērienu PET, alumīnija un stikla iepakojuma savākšanas infrastruktūru, kas sāks darboties 2022. gada februārī, tomēr norāda, ka tikpat svarīgi ir nodrošināt vienotu savākšanas infrastruktūru visiem iepakojuma veidiem, skaidri nodalot konteinerus, kas visiem atkritumu apsaimniekotājiem ilgtermiņā būtu vienādi. Piemēram, atsevišķa dzērienu iepakojuma savākšana ievērojami palielinātu pārstrādājamā materiāla daudzumu, kas savukārt radītu prognozējamāku un kvalitatīvāku piegādi pārstrādātājiem.

Pārtikas politika

▶ Izstrādāt iniciatīvas, kas saistītas ar izmaiņām pārtikas produktu sastāvā, cieši sadarbojoties ar nozari

FICIL ir gandarīta par Veselības ministrijas apņemšanos veidot dialogu ar pārtikas nozari par produktu uzturvielu aprakstu uzlabošanu, ievērojot veselīga un ilgtspējīga uztura vadlīnijas un samazinot sāls, transtaukskābju un cukura daudzumu, kā ar kaloriju skaitu, vienlaikus samazinot iepakojuma apjomu noteiktiem pārtikas produktiem. Nepieciešamība veikt izmaiņas pārtikas produktu sastāvā ir viens no aktuālākajiem pārtikas nozares jautājumiem arī ES kontekstā, kas pieminēts gan stratēģijā "No lauka līdz galdam", gan ES Rīcības kodeksā.

² LIAA. 2019. Pārtikas rūpniecībā. <https://www.liaa.gov.lv/en/trade/industries/food>

Kā liecina kaimiņvalstu pieredze, nozares interešu pārstāvības nodrošināšana un savstarpējo mērķu saskaņošana, ieviešot nozares atbalsta mehānismus, darbojas daudz efektīvāk nekā ierobežojošu pasākumu noteikšana. Tāpēc FICIL ir pārliecināta, ka nozares un uzņēmumi ir jāmudina veikt ieguldījumus ilgtspējīgos risinājumos. Daudzās ES valstīs uzņēmumi rīkojas pašregulējoši attiecībā uz izmaiņām pārtikas produktu sastāvā, mazāka iepakojuma ieviešanu un iesaistīšanos brīvprātīgās uzturvielu marķēšanas sistēmās. Piemēram, Igaunijas pārtikas rūpniecības nozare ir parakstījusi pašregulācijas apņemšanos saskaņā ar Eiropas zaļo kursu, koncentrējoties uz "No lauka līdz galdam" stratēģiju, savukārt 2017. gadā Lietuvas Veselības ministrija parakstīja vienošanos ar pārtikas un dzērienu nozari par pievienotā sāls, tauku un cukura daudzuma samazināšanu produktos. Latvijas lēmumu pieņēmēji varētu balstīties uz pozitīvajiem rezultātiem kaimiņvalstīs un vienoties ar nozari par cukura daudzuma samazināšanu pārtikas produktos un dzērienos, kā arī noteikt nodokļu atvieglojumus inovatīviem produktiem, piemēram, produktiem bez pievienota cukura. Tomēr FICIL uzsver, ka izmaiņas pārtikas produktu sastāvā ir jāveic pakāpeniski, jo izmaiņas skar ne vien produktu sastāvu, bet arī to garšu un būtību, kas nepārdomātu izmaiņu procesa gadījumā varētu apgrūtināt produktu pārdošanu.

- ▶ Veicināt atbildīga mārketinga īstenošanu ar pašregulāciju, vienlaikus izvairoties no papildu regulatīvā sloga

FICIL piekrīt, ka nepilngadīgie patērētāji ir jutīga auditorija, kurai nevajadzētu intensīvi vērst tādu produktu mārketingu, kuros ir augsts sāls, tauku un pievienotā cukura līmenis. Tomēr nozares dati liecina, ka normatīvo ierobežojumu noteikšana (piemēram, reklāmas ierobežojumi konkrētās pārraidēs vai konkrētos laikos) nenes vēlamo rezultātu, jo tas nesamazina patēriņu, toties rada nopietnu apgrūtinājumu nozarei. Šajā sakarā FICIL biedri ir ieinteresēti vienoties par noteiktām vecuma kategorijām, uz kurām mārketinga pasākumi netiktu vērsti vispār. Tā vietā, lai palielinātu vecuma ierobežojumu reklāmas aizliegumam, FICIL ierosina, sadarbībā ar nozari, sagatavot atbildīgas reklāmas vadlīnijas un izstrādāt citus tiesību aktus, kas atļautu pārtikas un dzērienu nozarei pašregulēties.

Lielajiem ražotājiem ierasta prakse ir brīvprātīgi apņemties atbildīgas reklāmas prakses īstenošanu. Šāds piemērs ir ES apņemšanās, kas ir brīvprātīga iniciatīva, ko īsteno vadošie pārtikas un dzērienu uzņēmumi, uz kuriem attiecināmi vairāk nekā 80 % pārtikas un dzērienu reklāmas izdevumu ES. Tai pievienojušās arī vietējās iniciatīvas Šveicē, Portugālē un Beļģijā.

- ▶ Nodrošināt apkopotu, kvalitatīvu sabiedrības veselības statistikas datu pieejamību

FICIL turpina uzsvērt, ka bažas joprojām rada uzticamu un pārskatāmu apkopotu datu pieejamība lietotājiem draudzīgā formātā sabiedrības veselības jomā. Lēmumu pieņemšanas procesā valdībai būtu regulāri jāatsaucas uz statistikas datiem par to, kādi produkti visvairāk veicina sāls un cukura patēriņu un cik izplatīta problēma ir pieaugošie aptaukošanās rādītāji katrā vecuma grupā, lai plānotu un strukturētu jaunas politikas iniciatīvas, kā arī pārskatītu jau esošās, jo tas sekmētu kvalitatīvāku politikas veidošanu. Pareiza datu izmantošana palīdzētu arī samazināt administratīvo slogu, un šādu datu pieejamība palielinātu uzņēmumu uzticību valsts sektoram. Lai nodrošinātu attiecīgo uztura datu pieejamību un iegūtu vidējā patērētāja profilu, FICIL ierosina veikt valsts mēroga pētījumu par aptaukošanos, lai noteiktu cukura, sāls un tauku patēriņa avotus un paradumus, kas kalpotu par pamatu turpmākai uztura politikas veidošanai.

Nostāja Nr. 10

Ārvalstu investoru padomes Latvijā nostāja attiecībā uz pārtikas un dzērienu nozari

FICIL ir nevalstiska organizācija, kas apvieno 38 lielākos ārvalstu uzņēmumus no dažādām nozarēm, 10 ārējās tirdzniecības palātas, Francijas ārējās tirdzniecības konsultantus un Rīgas Ekonomikas augstskolu (SSE Rīga). FICIL misija ir uzlabot Latvijas uzņēmējdarbības vidi un konkurētspēju ārvalstu investīciju piesaistē, izmantojot tās biedru pieredzi un zināšanas, lai sniegtu rekomendācijas valdībai

www.ficil.lv